

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten LXIV: PREGLED PRESUDA IZ FEBRUARA I MARTA 2016.

U februaru i martu 2016, Evropski sud za ljudska prava odlučivao je u sljedećim bitnim predmetima koji su se ticali prava na slobodu izražavanja i vezanih tema:

- ***Erdener protiv Turske*** (predstavka br. 23497/05), 2. februar 2016: osuda poslanice za klevetu zbog kritike bolnice koja je liječila premijera prekršila je pravo na slobodu izražavanja
- ***Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske*** (predstavka br. 22947/13), 2. februar 2016: osuda za klevetu internet portala zbog komentara korisnika prekršila je pravo na slobodu izražavanja
- ***Ärztelkammer für Wien i Dorner protiv Austrije*** (predstavka br. 8895/10), 16. februar 2016: zabrana udruženju doktora da iznosi uvredljive komentare o kompaniji kao “krvopiji” nije prekršila pravo na slobodu izražavanja jer za vrijednosni sud nije bilo činjeničnog osnova
- ***Société de Conception de Presse et d’Édition protiv Francuske*** (predstavka br. 4683/11), 25. februar 2016: odluka kojom je zahtijevana anonimizacija fotografije zarobljenog, mučenog i umrlog mladića nije prekršila pravo na slobodu izražavanja
- ***Bilen i Çoruk protiv Turske*** (predstavka br. 14895/05), 8. mart 2016: osuda zbog dijeljenja letaka političke stranke bez prethodnog odobrenja prekršila je pravo na slobodu izražavanja, jer zakon nije ispunio zahtjeve preciznosti i predvidljivosti
- ***Rusu protiv Rumunije*** (predstavka br. 25721/04), 8. mart 2016: osuda novinara koji nije opovrgao netačne navode o osumnjičenom nije prekršila pravo na slobodu izražavanja
- ***Pinto Coelho protiv Portugala (br. 2)*** (predstavka br. 48718/11), 22. mart 2016: osuda novinarke zbog objavljivanja sudskih snimaka bez odobrenja prekršila je pravo na slobodu izražavanja
- ***Sousa Goucha protiv Portugala*** (predstavka br. 70434/12), 22. mart 2016: odbijanje pokretanja krivičnog postupka zbog šale na račun poznate ličnosti homoseksualne orijentacije nije prekršila pravo na njen privatni život

- ***Bédat protiv Švajcarske*** (predstavka br. 56925/08), 29. mart 2016: novčana kazna za novinara zbog objavljivanja dokumentacije iz tajne krivične istrage nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Ovi slučajevi ticali su se sljedećih pitanja:

- ***Erdener protiv Turske*** (predstavka br. 23497/05), 2. februar 2016: **osuda poslanice za klevetu zbog kritike bolnice koja je liječila premijera prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Slučaj se ticao poslanice koja je s novinarom razgovarala o zdravstvenim problemima tadašnjeg premijera Turske, rekavši da je ovaj prekinuo liječenje u Univerzitetškoj bolnici Baškent jer je bio nezadovoljan kvalitetom pružene medicinske njege. Njene riječi bile su: "Skoro da su ga ubili". Bolnica je podnijela tužbu za klevetu i u parničnom postupku dobila naknadu za povredu ugleda. Žalbe koje je uložila poslanica bile su odbačene.

Evropski sud za ljudska prava našao je da je presuda za klevetu prekršila pravo na slobodu izražavanja. Zdravstveno stanje premijera je svakako stvar od javnog interesa i događaji koji su doveli do ovog slučaja imali su široku medijsku pokrivenost u Turskoj. Način na koji je premijer liječen bio je na meti kritika ne samo u medijima, već i među parlamentarcima. Podnositeljka predstavke je dala svoj komentar u svojstvu poslanice, tj. u političkom svojstvu koje treba da joj obezbijedi širi prostor za djelovanje. Dalje, Sud je konstatovao da, kao javna ustanova, bolnica nije imala moralno 'pravo' na ugled, za razliku od privatnih lica. Napomenuo je i da domaći sudovi nijesu utvrdili da li je ugled univerziteta zaista bio narušen. Iako je iznos odštete bio relativno nizak (1.200 eura), ova presuda je ipak imala obeshrabrujući efekat na pravo na slobodu izražavanja.

- ***Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske*** (predstavka br. 22947/13), 2. februar 2016: **osuda za klevetu internet portala zbog komentara korisnika prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Informativni portal i udruženje provajdera internet sadržaja optuženi su za klevetu zbog komentara ispod tekstova na web stranicama za upravljanje nekretninama, u kojima je iznijeta oštra kritika na račun tih web stranica. Kompanija u čijem su vlasništvu bile stranice je podnijela tužbu za klevetu i pobijedila, uprkos tome što su podnosioci predstavke odmah uklonili uvredljive komentare korisnika.

Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da je presuda za klevetu prekršila pravo na slobodu izražavanja. Primjenjujući kriterijume utvrđene u slučaju Delfi protiv Estonije, Sud je konstatovao sljedeće:

- a) u odnosu na kontekst u kojem su komentari postavljeni: komentari su se ticali pitanja od javnog interesa, a sâm tekst je imao jasan činjenični osnov - postupak

za zaštitu potrošača protiv pomenute kompanije za upravljanje nekretninama već je bio pokrenut;

- b) u odnosu na sadržaj komentara: ni jedan komentar nije predstavljao govor mržnje. Iako su pojedini korisnici koristili vulgaran jezik, to se moglo očekivati imajući u vidu drugačiji "stil komunikacije" na internet stranicama (u jednom komentaru je pisalo da "takvi ljudi treba da kenjaju ježeve i potroše sav svoj novac na grobove svojih majki dok ne crknu");
- c) u odnosu na odgovornost autora komentara: domaći sudovi nijesu uložili nikakve napore da utvrde da li bi stvarni autori komentara mogli da snose odgovornost. Sud je podsjetio da su potrebni "posebno jaki razlozi" prije nego što se predvidi kazna za novinara ili internet stranicu zbog komentara trećih lica;
- d) mjere preduzete od strane podnosilaca predstavke i ponašanje oštećenog: podnosioci predstavke uklonili su sporne komentare čim su primili obavještenje o pokretanju parničnog postupka. Takođe, imali su i opšte mjere za sprječavanje ili uklanjanje uvredljivih komentara na svojim portalima, uključujući izjavu o ograničenju odgovornosti, tim moderatora i sistem za uklanjanje komentara po prijemu obavještenja o njihovoj navodnoj nezakonitosti (eng. notice-and-takedown). Uprkos tome, domaći sudovi utvrdili su njihovu odgovornost za odobravanje objavljivanja nefiltriranih komentara. Sud je smatrao da je to pretjerano, posebno imajući u vidu da kompanija koja se bavi nekretninama nije zatražila od podnosilaca predstavke da uklone komentare, već je otišla direktno na sud;
- e) u odnosu na posljedice po oštećenog i podnosiocce predstavke: u pitanje je doveden komercijalni ugled jedne privatne kompanije, a ne fizičkog lica koje, u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, uživa veću zaštitu. Malo je vjerovatno da bi komentari uticali na ugled kompanije za nekretnine, posebno imajući u vidu da je postupak za zaštitu potrošača protiv ove kompanije već bio pokrenut. Domaći sudovi nijesu uspjeli da procijene da li su komentari zaista izazvali predrasude.

- **Árztokammer für Wien i Dorner protiv Austrije** (predstavka br. 8895/10), 16. februar 2016: **zabrana udruženju doktora da iznosi uvredljive komentare o kompaniji kao "krvopiji" nije prekršila pravo na slobodu izražavanja jer za vrijednosni sud nije bilo činjeničnog osnova**

Slučaj se ticao Udruženja doktora medicine iz Beča i njihovog predsjednika, kojem je bilo zabranjeno da kompaniju koja pruža radiološke usluge naziva "nemilosrdnom" prema medicinskim radnicima i opisuje je kao kompaniju "krvopiju". Pored toga, Udruženju je bilo naloženo da objavi tu zabranu na svojoj internet stranici, u trajanju od 30 dana, kao i u svom biltenu. Sudovi su ustanovili da iako sporne izjave ne predstavljaju klevetu, one nijesu bile u skladu sa Zakonom o nelojalnoj konkurenciji.

Evropski sud za ljudska prava je konstatovao da zabrana nije prekršila pravo Udruženja na slobodu izražavanja. Sud je zaključio da, s jedne strane, krupna javna preduzeća neminovno izlažu sebe bližem preispitivanju sopstvenih postupaka od strane javnosti, te da bi trebalo da tolerišu veći stepen kritike. Međutim, Sud je takođe naglasio da postoji konkurentski interes u zaštiti komercijalnog uspjeha i održivosti preduzeća, za šire ekonomsko dobro. Sud je posebno uzeo u obzir da je termin "krvopija" imao veoma negativnu konotaciju i da je njegova upotreba dovela do neetičke opšte osude konkurenta. Nije bilo činjeničnog osnova za iznošenje navoda da je kompanija postupala neetički, ili poput krvopije. Sud je takođe primijetio da nije bila izrečena nijedna druga kazna.

- ***Société de Conception de Presse et d'Édition protiv Francuske*** (predstavka br. 4683/11), 25. februar 2016: odluka kojom je zahtijevana anonimizacija fotografije zarobljenog, mučenog i umrlog mladića nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Časopisu je naloženo da povuče iz prodaje jedno od svojih izdanja, i plati odštetu porodici mladića čija je fotografija objavljena na naslovnoj strani. Mladić je bio žrtva kidnapovanja i mučenja i na kraju je umro, a na fotografiji je bio prikazan u okovima i sa vidljivim znacima zlostavljanja. U žalbenom postupku je nalog suda da se časopis povuče iz prodaje zamijenjen nalogom kojim se zahtijevalo da se sporna fotografija zatamni.

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da ovaj nalog nije prekršio pravo na slobodu izražavanja. Istakao je da je tekst u cjelini, koji se odnosio na sudski postupak protiv otmičara, doprinio raspravi od opšteg interesa. Međutim, fotografija nije bila namijenjena za javno prikazivanje. Objavljena je bez dozvole rodbine mladića i uz veliko nepoštovanje njihovog bola. Odlučujući da se fotografija samo zatamni i ne ograničavajući bilo koji dio teksta izvještaja ili druge prateće fotografije, Apelacioni sud u Parizu je obezbijedio poštovanje objavljivanja u cjelini, pa je procijenjeno da je malo vjerovatno da bi takva mjera negativno uticala na slobodu izražavanja.

- ***Bilen i Çoruk protiv Turske*** (predstavka br. 14895/05), 8. mart 2016: osuda zbog dijeljenja letaka političke stranke bez prethodnog odobrenja prekršila je pravo na slobodu izražavanja, jer zakon nije ispunio zahtjeve preciznosti i predvidljivosti

Slučaj se ticao osude dva člana Omladinskog pokreta turske Laburističke partije, koji su bili novčano kažnjeni zbog rasturanja letaka partije bez prethodnog odobrenja, u kojima je kritikovana politika Vlade u pogledu Kurda. Kazna je iznosila 50 eura.

Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da njihova osuda nije bila "propisana zakonom", jer relevantni zakon nije ispunio zahtjeve dovoljne preciznosti i predvidljivosti. U datom momentu su važile dvije odredbe kojima je regulisana

distribucija letaka, jedna koja zabranjuje distribuciju letaka bez dozvole (član 534 Krivičnog zakonika), i druga koja izuzima političke stranke od te obaveze (odjeljak 44 Zakona o udruženjima). Sud je utvrdio da je ovo je dovelo do pravne nesigurnosti.

- ***Rusu protiv Rumunije*** (predstavka br. 25721/04), 8. mart 2016: **osuda novinara koji nije opovrgao netačne navode o osumnjičenom nije prekršila pravo na slobodu izražavanja**

Novinar je objavio članak o krivičnoj istrazi povodom provale, u kome je imenovao glavnog osumnjičenog i naveo da je u bjekstvu. Otac osumnjičenog je odmah pisao novinama, objašnjavajući da je nemoguće da je njegov sin počinio provalu jer je u to vrijeme bio u Italiji. List je objavio ovo pismo. Nakon toga, osumnjičeni je podnio krivičnu prijavu za klevetu, žaleći se da, iako je pismo njegovog oca bilo objavljeno, članak nije bio demantovan kao što je on to tražio. U konačnoj presudi iz januara 2004. sudovi su najzad oslobodili novinara osude za klevetu, zaključivši da su informacije koje je objavio bile obezbijedene od strane lokalne uprave policije. Međutim, smatrali su da je tvrdnje iz članka trebalo opovrgnuti čim je postalo jasno da je informacija bila pogrešna, pa su naredili novinaru da plati oko 270 eura odštete.

Evropski sud za ljudska prava je konstatovao da ova presuda nije prekršila pravo na slobodu izražavanja. Sud je zaključio da, iako se članak ticao pitanja od javnog interesa, nakon njegovog objavljivanja policija jeste obustavila potragu za osumnjičenim, tj. oslobodila ga je svake sumnje. Samo objavljivanje očevog pisma nije bilo isto što i demant novinskog izvještaja. Sud je istakao "važnost prava osobe koja se osjeća oštećeno novinskim člankom na ispravku, sa odgovarajućom obavezom novinara ili novina" i zaključio da neobjavlivanjem demanta "[novinar] nije postupio u skladu sa principima novinarske etike, koji od njega zahtijevaju da jasno i eksplicitno ispravi bilo koju objavljenu informaciju za koju se ispostavilo da je pogrešna ili klevetnička". Sud je uzeo u obzir i relativno nizak iznos dosuđene odštete.

U okviru presude postoji i oštro izdvojeno mišljenje dvojice sudija, uključujući i predsjednika vijeća - sudije Sajo.

- ***Pinto Coelho protiv Portugala*** (br. 2) (predstavka br. 48718/11), 22. mart 2016: **osuda novinarkе zbog objavljivanja sudskih snimaka bez odobrenja prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Ovdje se radilo o novinarki koja je novčano kažnjena zbog emitovanja audio zapisa sa sudskog saslušanja u vijestima. Snimci su dobijeni bez dozvole sudije. U vijestima se izvještavalo o krivičnoj osudi osamnaestogodišnjaka za krađu i izražena je zabrinutost da pravda nije ostvarena. Novinarka je razgovarala sa nekoliko advokata i u svoj izvještaj uključila fotografije iz sudnice, kao i djelove audio zapisa sa titlovima i ispitivanje svjedoka tužilaca i odbrane, u kojima su digitalno izmijenjeni

njihovi glasovi i glasovi trojice sudija. Sudije su uložile žalbu, a novinarki je izrečena kazna od 1.500 eura zbog nepoštovanja sudskog naloga.

Evropski sud za ljudska prava je konstatovao da je osuda prekršila pravo novinarkе na slobodu izražavanja. Sud je smatrao da se izvještaj ticao pitanja od javnog interesa i naglasio značaj prava javnosti da prima informacije o sudskim postupcima i aktivnostima policije putem medija. Sud je takođe naglasio da je pitanje da li je snimak zakonito pribavljen bio samo jedan faktor, ali ne i odlučujući u procjeni da li je novinarka ispunila svoje profesionalne dužnosti i odgovornosti. U svakom slučaju, Sud je uzeo u obzir da su glasovi sudija i svjedoka bili izmijenjeni da bi se spriječilo njihovo prepoznavanje. Sud se nije složio da je emitovanje moglo da ima negativan uticaj na sprovođenje pravde, niti da je povrijedilo pravo na privatnost onih koji su bili uključeni u suđenje. Konačno, Sud je zaključio da, iako je kazna bila relativno niska, "samo postojanje osude je važnije od blage kazne" i ima obeshrabrujući efekat na pravo na slobodu izražavanja.

- ***Sousa Goucha protiv Portugala*** (predstavka br. 70434/12), 22. mart 2016: odbijanje pokretanja krivičnog postupka zbog šale na račun poznate ličnosti homoseksualne orijentacije nije prekršila pravo na njen privatni život

Poznati TV voditelj homoseksualac u šali je bio uključen u listu "najboljih televizijskih voditeljki" u toku jedne kasnovečernje satirične emisije. On je podnio krivičnu prijavu zbog klevete i uvrede protiv produkcijske TV kuće, tvrdeći da je navedena šala povrijedila njegov ugled, poistovjetivši njegov pol sa njegovom seksualnom orijentacijom. Lokalni sudovi su odbili njegovu prijavu da krivično gone produkcijsku kuću. TV voditelj se žalio Evropskom sudu za ljudska prava, tvrdeći da je odluka o nepokretanju postupka diskriminatorna, te da je prekršila njegovo pravo na ugled.

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da pravo voditelja na ugled nije bilo povrijeđeno. Član 8 Konvencije bio je primjenljiv na slučaj, jer je seksualna orijentacija važan dio identiteta jedne osobe. Sud je zaključio da čak i javne ličnosti imaju "legitimno očekivanje" zaštite i poštovanja njihovog privatnog života. Međutim, uz napomenu da je šala bila satirična, Sud je naveo da je satira oblik umjetničkog izraza i socijalnog komentara koji ima za cilj da isprovocira i uzdrma. Sud je ponovio da se šala odnosila na ponašanje voditelja i njegov ženstveni način izraza ličnosti, a ne na njega lično. Sud je takođe konstatovao da seksualna orijentacija podnosioca predstavke nije bila uzročni faktor u odbijanju domaćih sudova da pokrenu krivični postupak; nije bilo ničega što bi ukazivalo da bi portugalske vlasti donijele drugačiju odluku da podnosioc predstavke nije bio gej.

- ***Bédat protiv Švajcarske*** (predstavka br. 56925/08), 29. mart 2016: novčana kazna za novinara zbog objavljivanja dokumentacije iz tajne krivične istrage nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Novinar je objavio članak o sudskom postupku protiv vozača koji je svojim automobilom uletio u grupu pješaka, pri čemu su tri osobe poginule, a osam povrijeđeno, prije nego što se bacio sa mosta u Lozani. U članku su opisani događaji, a zatim dat i kratak pregled pitanja koja su vozaču postavili policajci i istražni sudija, i njegovih odgovora. Navodi se da je vozač bio optužen za ubistvo, sugerišući i da nije pokazao kajanje. Članak je sadržao citate iz spisa predmeta, koje je u tržišnom centru izgubila jedna od stranaka koja je tužila vozača. Protiv novinara je pokrenut krivični postupak zbog objavljivanja dokumenata iz sudskog postupka čija je istraga bila tajna, i on je osuđen i kažnjen sa 4.000 švajcarskih franaka (CHF).

Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava konstatovalo je da osuda nije prekršila pravo na slobodu izražavanja, navodeći da je istraga još uvijek bila u toku kada je članak objavljen. To znači da je postojala opasnost od uticaja na vođenje postupka, što opravdava zabranu otkrivanja povjerljivih informacija. Sud je posebno ukazao na senzacionalističku prirodu izvještaja. Sud je takođe uzeo u obzir i da je država bila u obavezi da djeluje u cilju zaštite prava na privatnost optuženog, kao i da izrečena kazna nije bila nesrazmjerna.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta koji finansira Ambasada Australije u Beogradu kroz Direct Aid Program.
